

EL PATRIMONI BÍBLIO-HEMEROGRÀFIC I DOCUMENTAL DELS ÀUDIO-VISUALS A CATALUNYA. EL CINEMA

JOAQUIM ROMAGUERA I RAMIÓ

Nota genèrica

L'àmbit dels àudio-visuals és constituït per la ràdio, la fotografia, el cinema, la televisió i el vídeo. El patrimoni documental que deriva d'aquests sectors és configurat, respectivament, per les fonoteques, les filmoteques i els arxius d'àudio-visuals, denominació aquesta que s'utilitza per definir el lloc on es guarden els productes resultants de la pràctica televisiva i videogràfica, si bé també s'hi solen incloure els films, com ha fet la Generalitat de Catalunya en batejar el fons de pel·lícules i de vídeo de què disposa: Arxius dels Àudio-visuals de Catalunya.

També dins l'apartat de patrimoni documental hi ha els museus que apleguen i conserven els aparells del sector àudio-visual.

Pel que fa al patrimoni biblio-hemerogràfic, aquest es concreta en les biblioteques especialitzades,

I en un altre ordre, que sovint no es té en compte dins de la problemàtica general del sector, cal no oblidar l'ensenyament a tots els nivells d'aquestes disciplines, àdhuc el coneixement dels components patrimonials que generen.

Resumit així, a l'hora d'estudiar qualche sector específic, haurem de parlar de biblioteques, arxius, museus i ensenyament.

La nostra comunicació, per exigències de temps d'exposició, es centrarà sols en l'àmbit cinematogràfic català, amb la confiança que tal vegada es presentin comunicacions que tractin d'altres àmbits àudio-visuals.

Deixant a banda l'ensenyament, hi ha una colla de conceptes que són comuns a biblioteques, arxius i museus. Ens referim concretament a:

- preservació i conservació de l'existent
- recuperació i restauració del possible
- classificació i catalogació dels materials
- utilització pública selectiva i aconsellable.

Aquests grans capítols de l'activitat inherent comporten realitats palmàries com:

- pressupostos suficients
- locals ben dotats
- personal capacitat, tant tècnic com de gestió
- prestacions mínimes (fotocopiats, microfilmats, etc.)
- aplicació de tecnologies adequades (informatització, etc.)
- edicions (inventaris, catàlegs, llibres, etc.)
- articulació amb d'altres centres semblants dins el mateix territori geogràfic
- relacions amb d'altres centres de l'exterior
- difusió dels patrimonis respectius
- convocatòria de beques d'estudis de cara a buidatges o treballs monogràfics que enriqueixin el patrimoni concret
- adquisició de novetats i de materials antics a recuperar
- etcètera.

Aquest detall, aplicat metodològicament a cada cas, ens donaria un informe que ultrapassaria l'extensió raonable de la nostra comunicació; d'aquí que ens limitem a deixar constància de la complexitat de l'anàlisi que caldria endegar en profunditat, i ens centrarem sols en els aspectes més substancials.

Biblioteques de cinema

Amb caràcter públic, enguany coexisteixen a la ciutat de Barcelona dues biblioteques: la *Biblioteca de Cinema Delmiro de Caralt* i la *Biblioteca de la Filmoteca de la Generalitat de Catalunya*.

La primera està a punt de traslladar-se a una nova seu, a la rambla de Catalunya, núm. 81 (entresol), antigues dependències del Servei de Cinematografia i Videografia de la Generalitat de Catalunya. Aquest Servei és avui al carrer de la Diputació, núm. 248, dins el qual es troba la segona biblioteca. És a dir, la distància física entre les dues serà ben aviat (gener de 1992) de sis illes.

La Biblioteca del Cinema Delmiro de Caralt va iniciar-se amb caràcter privat el 1924 i actualment és regida per un patronat constituït per la Fundació Mediterrània, que vetlla per aquesta ja des d'abans del traspàs del Sr. Caralt, i el Departament de Cultura de la Generalitat, fruit d'un conveni de col·laboració que garanteix la pervivència de la biblioteca de cara al futur.

El patrimoni de la Biblioteca és incalculable, tant en llibres (prop de dotze mil volums) com en revistes, i en documents hemerogràfics i iconogràfics de tota mena, i també perquè posseeix un «petit museu de la imatge en moviment», com solia anomenar el Sr. Caralt la col·lecció d'aparells pre-cinematogràfics i del principi del cinematògraf, tots ells autèntics, aplegats pacientment durant mig segle.

El patrimoni de la Biblioteca de la Filmoteca és més modest, si bé també notable per haver incorporat els últims anys llegats per compra o per donació voluntària. Fou creada al principi dels anys setanta, en un inici com un complement de les activitats pròpies de la Filmoteca de Catalunya, si bé, en créixer i obrir-se al públic durant els anys vuitanta, s'ha constituït també en un centre important, tant pel fons de què disposa com pel nombre de visitants.

De fet, però, l'una i l'altra pateixen encara de força mancances, i cal suposar que la de Delmiro de Caralt en superarà algunes quan torni a obrir els seus serveis al públic des del nou estatge el 1992.

Amb tot, el fet de l'existència de dues biblioteques de cinema a Barcelona, el fet que estiguin tan pròximes i el fet, a més, que les dues depenguin de la Generalitat, planteja la conveniència de racionalitzar i optimitzar els esforços econòmics i els esforços humans que ambdues comporten i exigeixen.

Lluny de tota competència, per tant, la sortida raonable hauria d'apuntar cap a un projecte unitari que s'emmarqués sota la denominació Biblioteca de Cinema de Catalunya Delmiro de Caralt, que no miri tant el futur immediat com bàsicament el dia de demà.

No crec que toqui exposar ara i aquí aquest projecte, tot i que en vida del Sr. Caralt n'havíem parlat i àdhuc havíem començat a dibuixar sobre papers els seus trets més bàsics. De tota manera, una coordinació seriosa i positiva entre ambdues biblioteques és quelcom ineludible i del tot necessària, com a mínim. I, en això, caldrà que hi intervinguin a fons els responsables del Serveis de Biblioteques de la Generalitat, i no els responsables del Servei de Cinematografia i Videografia.

Arxiu dels Àudio-visuals

Amb aquesta denominació existeixen a l'edifici *La Campana*, a la Gran Via de les Corts Catalanes, núm. 184, de Barcelona, a tocar de la Zona Franca, unes dependències que tenen cura d'emmagatzemar majorment pel·lícules, però també vídeos, no sols del patrimoni fílmic català, sinó també d'altres procedències. A més del magatzem, construït recentment de nova planta, hi ha els corresponents laboratoris i serveis tècnics per al tractament de les pel·lícules (restauració, rentat, muntatge, visionament, etc.).

L'arxiu no ha estat inaugurat oficialment, la qual cosa vol dir que encara no disposa de tot el necessari tècnicament, si bé es treballa en aquest sentit, malgrat patir de manca de pressupost suficient i de personal tècnic capacitat per dur a terme totes les tasques pròpies d'una filмотeca: recuperació, restauració, buidatge de cintes, catalogació de films, etcètera.

Essent com és de Catalunya, la seva prioritat major de gestió hauria de ser la recuperació de *tot* el patrimoni fílmic produït al país, en especial del passat més que no del recent, ja que el present és menys envitricollat d'aconseguir completar-lo. Aital priorat implica manta gestió interior i exterior, ço vol dir, personal competent i diners apamats, factors imprescindibles que avui no arriben ni a mínims.

Pel que fa a l'activitat coneguda per *Filмотeca*, aquesta es concreta avui en la programació de cicles de films més o menys monogràfics, quan no cau en una programació «de repertori» comercial, que s'exhibeixen diàriament en una sala de lloger que està situada a la travessera de Gràcia, núm. 63, de Barcelona. Part de la seva programació es recicla temporalment d'una manera itinerant per una desena de poblacions de Catalunya, algunes sota la coordinació dels serveis territorials de la Generalitat.

Els dèficits de la Filмотeca són també evidents, no sols pel fet de no disposar de sala pròpia i ben equipada, sinó perquè, en part, depèn massa dels ingressos de taquilla, la qual cosa li fa programar un material que no li correspon de vehicular i, en canvi, no pot acudir a un material foraster que sí que hauria d'exhibir per obligació conceptual. El fet de no haver-se donat encara d'alta de la FIAF (Federació Internacional d'Arxius de Films) fa que hagi de dependre fortament de la Filмотeca Española (Madrid).

La manca de recursos també es nota en el fet que quasi no edita monografies ni opuscles sobre cicles que programa regularment.

Museus del cinema

Amb caràcter privat existeix a la població de Torroella de Fluvià (Alt Empordà) el Museu del Cinema Tomàs Mallol, que és un dels més valuosos d'Europa pel que fa a aparells i ginyes del període precinematogràfic i del principi del cinematògraf. Disposa, en un annex, també d'una gran col·lecció de màquines fotogràfiques, si bé no està muntada tan acuradament i ordenada com la de cinema.

El fet que sigui privat, tot i que el Sr. Mallol l'ensenya a qui ho sol·licita justificadament, planteja un problema de futur que, endegat pel mateix propietari, encara no ha trobat una solució plausible. S'han establert converses amb l'Ajuntament de Figueres i més tard amb la Generalitat de Catalunya, però encara avui el més calent és a l'aigüera, bé per manca de recursos o d'infraestructura adequada per al seu trasllat a la capital de l'Alt Empordà, i convertir-se així en un museu públic, bé per manca de sensibilitat o per haver intervingut interlocutors inadequats en les negociacions. Amb tot, l'esperança subsisteix, i cal ésser optimistes si es produeix un diàleg seriós entre els responsables de Museus de la Generalitat (no amb els responsables de Cinematografia), l'Ajuntament de Figueres i el Sr. Mallol.

També a Catalunya existeixen les seccions de Cinema, Televisió, Vídeo i Fotografia del Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Terrassa, de la Generalitat, que pel fet de formar part d'un de general específic, tenen per missió aplegar sols aparells i documents representatius, si és possible d'inventiva catalana, i no la totalitat del fet tècnico-industrial que cada secció comporta.

Tots dos museus mantenen una bona relació, i és possible que el de Terrassa acabi tenint un paper decisor en el futur pel que fa a la solució que es prengui sobre el del Sr. Mallol. Si més no, la bona relació pot menar també a una col·laboració efectiva del Sr. Mallol per a l'enriquiment dels fons de Terrassa, ja que encara avui aquests no són suficients i, a més, no seran visitables fins que s'enllesteixin les obres de consolidació i reestructuració de l'edifici del Museu de Terrassa.

Ensenyament

Breument. Entre les classes d'història del cinema que es donen a la Universitat de Barcelona (Pedralbes) i a l'Autònoma (Bellaterra), per no parlar del poc que es professa al Col·legi Universitari de

Girona, o a Tarragona i a Lleida, més el que d'iniciativa privada es pot donar per Catalunya a tall de curset, o a l'EMAV de Barcelona per a FP, o als centres concertats de la Generalitat –instituts de la Verge de la Mercè i de Sant Josep de Calassanç– per a segon cicle, ben bé es pot dir que no passen de ser draps calents que no arriben a satisfer gaire a ningú, i menys haurien de complaure els responsables d'Ensenyament a Catalunya, i pel que fa a les universitats privades de nova planta, tampoc veiem que s'hi hagin encaparrat gens de sortida.

Creiem, en resum, que ha arribat l'hora de deixar-nos de draps calents –i ja fa massa temps que es va dient això en va–, i de passar a plantejar a *tots els nivells* l'ensenyament dels àudio-visuals, i encara més davant el que representen i el joc que ofereixen avui una munió de ràdios, televisions i productores de cinema i vídeo com mai no havíem tingut, incloent-hi estudis tècnics de tota mena.

Potser seria bo d'aprofitar aquesta jornada gironina per treure unes conclusions i incloure-hi aquest «punt negre» de l'ensenyament a Catalunya a tall de denúncia i sever toc d'atenció.

Nota final

Tot seguit ens ve a tomb concloure la nostra comunicació resumint el que es desprèn de negatiu de l'anàlisi parcial que hem fet a l'entorn del patrimoni cinematogràfic català, dient que les causes de tot plegat estan, per nosaltres, en la inexistència d'un projecte de política cultural cinematogràfica a Catalunya i per a Catalunya els anys noranta.

Hi ha, és obvi, coses tangibles, activitats en curs, realitzacions aconseguides al llarg de més temps del raonable, processos en desenvolupament, idees que ballen, il·lusions que no es marceixen, resistència i dissidència dins el sector a dojo. N'hi ha, en definitiva, poc i mal repartit, però el que no hi ha és un projecte global que ho prevegi i ho abasti tot, dins uns termes lògics, que configuri una clara, diàfana, sòlida, apamada, consensuada, equilibrada i justa política cultural cinematogràfica catalana.

Si la tinguéssim des de la Generalitat, la resta, des de les diputacions fins als ajuntaments grans, des de les empreses privades fins a les aportacions individuals patrimonials, lliscaria a pleret, amb bon tremp i sense aquest cabal de dèficits i incoherències que en aquesta comunicació hem intentat de posar de manifest.